

Derda K., Dubrovina I. Training of teachers-organizers of cultural and leisure activities and recreation for pedagogical creativity

The article reveals the issue of professional training of teachers-organizers, which should take into account modern requirements for the organization of the educational process in general and out-of-school educational establishments according to the regulatory documents of Ukraine. The essence of professional training of teachers-organizers of cultural and leisure activities and recreation is specified, which depends first of all on the systematized pedagogical management, on the level of perfection of pedagogical skill: humanistic orientation, professional knowledge, pedagogical abilities. The directions of preparation of teachers-organizers for pedagogical creativity are offered. Forms and methods of professional training of teachers-animators, providing active activity of specialists (business games, discussions, acting out pedagogical situations in roles, interactive methods (brainstorming, circle of ideas)) are considered. The necessity of specialists' pedagogical orientation and awareness of the perspective on the application of knowledge and skills in practical activities with younger students is substantiated.

Key words: *leisure pedagogy, teacher-organizer, pedagogical creativity, directions of preparation, cultural and leisure activity, recreation.*

УДК 378

ДІВІНСЬКА Н.О.,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
м. Київ, Україна

**ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ ВИКЛАДАЧА
ЗАСТОСОВУВАТИ ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ І ФОРМИ НАВЧАННЯ**

Загальна постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Застосування тренінгових технологій у закладах вищої освіти розглядається нами як важлива складова професійної підготовки майбутнього і саморозвитку та самоосвіти практикуючого викладача. Змінюються вимоги до науково-педагогічних працівників. Від викладача очікується готовність до конструктивної взаємодії в освітньому процесі, психологічна готовність до інноваційної діяльності, уміння застосовувати інтерактивні технології відповідно до мети і завдань конкретних занять, уміння враховувати психологічні особливості студентів, уміння управляти власним емоційним станом, володіння сучасною методикою викладання та ін. Суперечності між освітньою підготовкою викладача і вимогами, які до нього висуваються як до працівника закладу вищої освіти, актуалізують необхідність удосконалювати професійні компетентності. Оскільки, основними значущими компонентами безперервної освіти прийнято вважати: володіння комп'ютерною, функціональною, соціальною та іншими видами грамотності; професійне навчання, що включає професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації (job qualification) та загальнокультурну додаткову освіту, не пов'язану із трудовою діяльністю (life qualification) [5], то застосування тренінгових технологій дозволить частково подолати зазначені вище суперечності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На важливості використання тренінгів у професійній підготовці фахівців зосереджено увагу багатьох сучасних дослідників (Авдеєва І. М., Андрощук І. В., Артюшина М. В., Бутенко Н. Ю., Герасименко О. О., Гулевич О. Ю., Дичківська І. М., Заячківська Н. М., Ковальчук Г. О., Котенко Т. М., Кравченко І. М., Мельникова І. М., Новікова Л. М., П'ятакова Г. П., Скуратівська М. О., Черпак А. Є. та ін.). Зокрема питанню застосування тренінгу для розвитку професійної компетентності вчителя та його психологічної готовності в умовах безперервного підвищення кваліфікації присвячені роботи Кондрашова Л. В., Маркової А. К., Назарук Н. В., Стрельникова В. Ю. та ін. Формуванням готовності майбутніх учителів до професійної інноваційної діяльності займаються Гавриш І. В., Даниленко Л. І., Козлова О. Г., Макогон К. В., Хаустова О. В., Урський В. І. та ін.

Проте, не дивлячись на значну кількість наукових робіт, присвячених тренінговим технологіям в освітньому процесі, проблема розвитку професійних умінь викладача застосовувати інноваційні методи і форми навчання залишається відкритою.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є дослідити вплив тренінгових технологій на розвиток професійних умінь викладача застосовувати інноваційні методи і форми навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У попередніх працях, присвячених інноваційним технологіям навчання, ми неодноразово вказували на те, що для підвищення якості викладацької діяльності та професійної підготовки студентів

у викладача необхідно розвивати безпосередньо уміння та здібності важливі для впровадження інтерактивних методів в освітній процес.

Для правильної організації інноваційного навчання викладач повинен:

- уміти добирати й застосовувати інноваційні методи та форми враховуючи вікові, індивідуальні особливості студентів, рівень їхньої освітньої підготовки, етап навчання;
- уміти зацікавити студентів освітнім процесом і спонукати їх до виконання тих чи інших завдань із застосуванням інноваційних методів навчання;
- уміти швидко оцінювати ситуацію і відповідно реагувати під час проведення тренінгу чи іншої інтерактивної форми навчання;
- уміти прогнозувати, моделювати й аналізувати власні дії та дії студентів у процесі проведення заняття;
- уміти сприймати нове, перетворювати та застосовувати на заняттях;
- уміти узагальнювати й впроваджувати досвід педагогів-практиків, які розробляють або застосовують інноваційні методи та форми навчання у своїй практичній діяльності;
- володіти артистичними вміннями (майстерність впливу на особистість і колектив (володіння технікою організації контакту, управління педагогічним спілкуванням, організація колективної творчості); уміння виразно проявляти емоції, передавати власну оцінку певної інформації, факту, втілювати внутрішнє переживання в тілесній природі; володіння засобами педагогічної режисури; володіння вербальними засобами комунікації: технікою мовлення (дихання, голос, дикція), логікою мовлення (логічні наголоси, паузи, інтонації, підтекст, словесна дія та ін.; володіння невербальними засобами комунікації: пластикою тіла, мімікою, жестикуляцією, поставою, мізансценою; уміння імпровізувати та ін. [1, с. 7–8].

Однією з умов ефективної організації освітнього процесу спрямованого на формування професійних умінь застосовувати інноваційні методи та форми навчання є дотримання принципів, основу яких складають як загальні педагогічні, так і визначені нами принципи інтерактивного навчання [2, с. 171–172], а саме:

- принцип регулярного застосування інноваційних методів навчання під час організації та проведення занять;
- принцип активності, суть якого полягає у досягненні поставлених цілей через активну участь і взаємодію кожного учасника освітнього процесу;
- принцип відкритого зворотного зв'язку, який полягає в обов'язковому висловленні членом чи всіма членами групи думок, ідей чи заперечень щодо поставлених завдань; дозволяє учасникам коригувати власну манеру спілкування, стиль мислення, особливості поведінки, мовлення та ін.
- принцип експериментування припускає активний пошук учасниками інтерактивних занять нових ідей та шляхів вирішення поставлених завдань, під час якого відбувається розвиток важливих творчих умінь;
- принцип довіри. Саме на це спрямовано спеціальну організацію групового простору в ході проведення занять: прийом розташування студента і викладача по колу обличчям один до одного під час тренінгу, застосовується для того, щоб змінити у студента стереотипну установку і уявлення про те, як повинні проводитися й організовуватися заняття і яку роль у них повинен грати викладач.
- принцип рівності позицій означає, що викладач не прагне нав'язувати студентам своїх думок, а діє разом з ними. Своєю чергою, студент має можливість спробувати себе у ролі організатора, лідера та ін.
- зв'язок із педагогічною практикою, урахування вікових, індивідуальних і особистісних якостей учасників освітнього процесу побудованого на основі застосування інноваційних методів і форм навчання та ін.

Отже, процес розвитку професійних умінь викладача застосовувати інноваційні методи та форми навчання можна представити у вигляді моделі, яка має містити такі основні компоненти:

- Принципи організації процесу, спрямованого на ефективний розвиток професійних умінь застосовувати інноваційні методи і форми навчання.
- Методику розвитку професійних умінь застосовувати інноваційні методи і форми навчання.
- Діагностику рівнів сформованих професійних умінь застосовувати інноваційні методи і форми навчання.

– Постійне впровадження інтерактивних методів під час розвитку професійних умінь застосовувати інноваційні методи і форми навчання.

– Педагогічне керівництво процесом формування професійних умінь застосовувати інноваційні методи і форми навчання.

Як ми і зазначали вище, участь у тренінгах може бути однією з основних форм розвитку професійних умінь застосовувати інноваційні методи і форми навчання, оскільки під час активної взаємодії у викладача формуються необхідні творчі якості, які дозволяють йому у подальшому більш креативно підходити до своєї роботи.

Наведемо приклад тренінгу, проведеного у рамках науково-практичного семінару «Методологія, методика та обробка результатів педагогічного експерименту» (Інститут вищої освіти НАПН України, грудень 2016 р.), описаного нами у колективній монографії «Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів» [3, с. 162–164], метою якого було визначення готовності аспірантів до науково-дослідницької діяльності. Слід вказати, що для розробки даного тренінгу ми спирались на рекомендації, представлені у навчально-методичному посібнику Мельникової І. М. та Белоглазенко Д. С. «Соціально-педагогічні тренінги» [4].

Вправа «Знайомство».

Мета: створення творчої атмосфери й позитивного настрою у групі, налаштування на спільну діяльність, розвиток пам'яті та творчої уяви, опанування учасниками прийомів ефективного спілкування через ігрові методи навчання й техніки активного слухання.

Хід вправи: Тренер дає установку на виконання вправи та передає м'яча першому учаснику. Суть гри полягає у тому, щоб кількома реченнями представити себе і попереднього партнера: ПІБ; рік і місце народження; який ЗВО закінчив і коли; на яку тему наукове дослідження, що виконується/планується виконуватись учасником.

Рефлексія: після завершення вправи учасникам пропонується обговорити, що викликало ускладнення у виконанні завдання?

Етап знайомства являє собою багатоступеневу процедуру, яка може займати доволі значну частину часу тренінгової роботи. Це пов'язано з тим, що саме на даному етапі необхідно добитися від учасників групи усвідомлення власної відповідальності за той процес спілкування, який буде складатися в процесі тренінгу, за результат власної та групової роботи.

Важливою частиною процедури знайомства є знайомство учасників з представленням себе як партнера професійного спілкування. Для цього кожному з учасників пропонується знайти у себе якості, які ускладнюють професійне спілкування і які допомагають. Виконання цієї вправи передбачає усвідомлення того, що кожен з присутніх має якості, які не лише допомагають у спілкуванні, але й можуть носити елементи ускладнення. На цьому етапі, як правило, виникають труднощі під час пошуку власних якостей, які заважають спілкуванню з іншими. Даний момент є ключовим в обговоренні: «що я в собі бачу, усвідомлюю і чого не бачу, не усвідомлюю».

Таким чином, основними завданнями етапу знайомства є виявлення та узгодження цілей учасників і тренера; створення безпечної психологічної атмосфери спілкування, формування мотивації до активної участі в груповій роботі, усвідомлення відповідальності за процес і результат групової роботи.

Вправа «Портрет дослідника».

Поділ учасників на 3–4 групи.

Мета: сприяти актуалізації раніше набутих знань учасників тренінгу.

Хід вправи: Учасникам пропонується на листі паперу намалювати портрет дослідника і вказати, які основні компетентності притаманні досліднику, і навпаки, які якості можуть заважати здійснювати наукове дослідження. На вправу виділяється 10–15 хв. По завершенню вправи, капітан кожної з команд має представити та захистити цей портрет. Тренер, або заздалегідь обране журі визначають переможця.

Рефлексія: після завершення вправи учасникам пропонується узагальнити названі компетентності: дослідницька компетентність – це...

Допоміжні матеріали: листи формату А3, олівці, маркери.

Вправа «Я-дослідник».

Мета: Визначити шляхом самооцінки свої професійні та особистісні якості, котрі необхідні для здійснення наукового дослідження.

Хід вправи: Кожному учаснику пропонується написати 5–7 якостей, або вмінь, які притаманні учаснику і сприяють, на його погляд, успішній організації дослідницької діяльності, і навпаки, що які заважають її виконувати.

Рефлексія: після завершення вправи учасникам пропонується обговорити, що викликало ускладнення у виконанні завдання?

Допоміжні матеріали: лист формату А4.

Вправа «Дерево підсумків». (Розробники: Мельникова І. М. та Белоглазенко Д. С. [4, с. 124]).

Учасникам тренінгу для підбиття підсумків заняття пропонується взяти аркуші паперу рожевого та синього кольорів. На рожевому папері потрібно записати свої позитивні враження від заняття, на синьому – побажання щодо поліпшення роботи.

За бажанням можна скористатися тільки одним кольором. По завершенню учасники підходять до малюнка дерева і наклеюють на нього свої аркуші.

Проведене заняття дозволило нам не лише досягти поставленої мети, про що свідчили також результати діагностування, але й створило підґрунтя для розробки наступного етапу тренінгу, впровадження і розігрування проблемних ситуацій, які були виявлені учасниками під час активної взаємодії. Доведено, що тренінгові форми роботи можна застосовувати для формування і розвитку важливих професійних компетентностей.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Аналіз наукової літератури засвідчує зростання вимог до викладача. Ускладнення змісту освіти спонукає постійно шукати ефективні методи і технології навчання, володіти досягненнями вітчизняного і зарубіжного досвіду, розв'язувати складні професійно-педагогічні проблеми. Для успішного функціонування у закладі вищої освіти недостатньо володіти лише професійними знаннями, але й бути лідером, науковцем, оратором, організатором, режисером-постановником, актором та ін. Усе це може здійснювати викладач з високою професійною компетентністю, розвиненими творчими здібностями, тому перехід до методики викладання через застосування тренінгових технологій, розвитку професійних умінь застосовувати інноваційні методи і форми навчання залишається наразі актуальним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будянський Д. В. Формування педагогічного артистизму майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 19 с. С. 7–8. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/1659/3/Budiansky.pdf>
2. Дівінська Н. О. Реалізація принципу інтерактивності у процесі викладання дисциплін соціально-гуманітарного циклу у ВНЗ. *Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції: монографія* / Б. А. Воронкова, М. А. Дебич, Н. М. Дем'яненко, Н. О. Дівінська та ін.; За заг. ред. Г. В. Онкович. К., 2014. 326 с. С. 171–172. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/viddil-3_mon_Optimizac-ciklu-gumanitar-discipl_Onkovich_2014_326.pdf
3. Дівінська Н. О. Методологія реалізації викладання в університеті на основі наукових досліджень. *Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів : монографія* / авт.: О. І. Бульвінська, Н. О. Дівінська, Н. О. Дяченко, О. В. Жабенко, І. О. Линьова, Ю. А. Скиба, Г. П. Чорнойван, О. Г. Ярошенко ; за ред. О. Г. Ярошенко. К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. 178 с. С. 162–164. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/mon.-Konc-ta-metod-nauk-dosl_diyaln-subyektiv-Univs_IVO-NAPN-2016-178s.pdf
4. Мельникова І. М., Белоглазенко Д. С. Соціально-педагогічні тренінги: навчально-методичний посібник. К., 2016. 146 с.
5. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/252/>

Дівінська Наталія Олександрівна. Тренінгові технології у розвитку професійних умінь викладача застосовувати інноваційні методи і форми навчання

У статті висвітлено основні вимоги до викладача, розкрито можливості застосування тренінгових технологій під час саморозвитку і самоосвіти. З'ясовано, що професійна підготовка фахівців у переважній більшості залежить від майстерності викладача, його готовності до взаємодії та до застосування інноваційних технологій. Обґрунтовано необхідність оновлення технологій удосконалення професійної компетентності викладачів. Зосереджено увагу на ефективності впровадження тренінгових технологій у процес професійної підготовки фахівців, які передбачають налагодження конструктивної взаємодії в освітньому процесі та спрямовані на розвиток важливих умінь і творчих здібностей, що дозволяє успішно вирішувати професійні завдання. Представлено модель розвитку професійних умінь викладача застосовувати інноваційні методи і форми навчання. Зроблено висновок щодо доцільності розробок методик викладання через застосування тренінгових технологій і розвитку професійних умінь застосовувати інноваційні методи і форми навчання.

Ключові слова: тренінгові технології, тренінг, інноваційні методи і форми навчання, інтерактивні технології навчання, інноваційна діяльність, модель розвитку професійних умінь викладача застосовувати інноваційні методи і форми навчання.

Divinska Natalia. Training technologies in the development of professional skills of the teacher to apply innovative methods and teaching forms

The article highlights the basic requirements for the teacher, reveals the possibilities of using training technologies during self-development and self-education. It was found that the professional training of specialists in the vast majority depends on the skill of the teacher, his willingness to interact and to apply innovative technologies. The necessity of updating the technologies of improving the professional competence of teachers is substantiated. The focus is on the effectiveness of the introduction of training technologies in the process of professional training, which involves the establishment of constructive interaction in the educational process and aimed at developing important skills and creative abilities, which allows you to successfully solve professional problems. The model of development of professional skills of the teacher to apply innovative methods and forms of training is presented. The conclusion is made about the expediency of developing teaching methods through the use of training technologies and the development of professional skills to apply innovative methods and teaching forms.

Key words: training technologies, training, innovative methods and teaching forms, interactive learning technologies, innovative activities, model of development of professional skills of a teacher to apply innovative methods and teaching forms.

УДК 372.878

ДОНЕЦЬКА І.І.,
магістрантка 011 Освітні, педагогічні науки
(Педагогічне дорадництво),
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

ЗАДОРЖНА О.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Загальна постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема творчого виховання і розвитку підростаючого покоління в останні роки, у зв'язку з глобальними змінами в освіті та культурі, набуває особливої важливості та актуальності. У суспільстві зростає потреба у високоінтелектуальних творчих особистостях, і це вимагає розробки нових методів виховання дітей, веде за собою відмову від традиційних методів, підкреслює необхідність використання нетрадиційних підходів до гармонійного розвитку як основи подальшого вдосконалення особистості. А це, у свою чергу, означає, що до вчителів, у тому числі і до викладачів музики постійно зростає рівень вимог. Одним із засобів всебічного розвитку особистості є, як відомо, музика, роль якої в шкільному віці важко переоцінити.

Музичне виховання вже не одне десятиріччя розглядається у нерозривному зв'язку із загальними завданнями морального виховання. Д. Б. Кабалевський, висловлюючи думку ряду представників педагогіки, писав: "Головним завданням масового музичного виховання є не тільки вивчення музики саме по собі, скільки вплив через музику на весь духовний світ учнів, на їх моральність" [3, с. 112].

Таким чином, найважливішим завданням сучасної освіти є формування стійких світоглядних позицій, в рамках яких особливого значення набувають ціннісні орієнтації молоді, що визначають їх моральні, естетичні, соціальні уявлення і переконання [4]. Не менш важливим аспектом музичної освіти є створення умов для гармонізації логічного і образного мислення учнів, розвитку їх творчого потенціалу, оскільки креативність мислення творчої особистості сприяє її саморозвитку і самореалізації в різних сферах життя. Культурне самовираження є однією з загальноновизнаних у світі компетенцій.

Сучасні програми виховання і навчання дітей на перший план повинні висувати розвиваючу функцію музичного мистецтва, що забезпечує становлення особистості дитини і орієнтує педагога на його індивідуальні особливості, всебічний розвиток, формування загальнолюдських і духовних цінностей, а також здатностей і інтегративних якостей особистості.